



Et gensyn med Forumteateret

Af psykolog Julie Kordovsky Social og Sundhedsskolen
Skive/Thisted/Viborg

En artikel om Forumteateret – et kritisk pædagogisk værktøj, der skaber rum for innovation på SOSU-uddannelserne.

Indhold

Forord	0
Innovation indenfor SOSU- området – hvad vil det sige?.....	0
Forumteateret som pædagogisk værktøj – hvad er det så og hvordan gør man?.....	1
Forumteaterets karakteristika – hvad gør det særligt og hvorfor er det innoverende?	2
Forumteaterets metoder - en kvalificeret didaktisk ramme for innovation i SOSU-undervisningen	3
Referencer og links	3

Forord

*We must not forget that we can act in ways
other than we do.*

(McLaren, 1995)

I det følgende vil Forumteateret blive fremlagt som et kritisk pædagogisk værktøj, der kan skabe rum og mulighed for innovation. Altså som et kvalificeret bud på en didaktisk ramme for innovation i SOSU-undervisningen.

Først skitseres innovationsbegrebet og Forumteateret som pædagogisk værktøj. Dernæst argumenteres der for, at Forumteateret er innoverende med henvisning til to af dets karakteristika. Et - at det er en udbredt og anvendt form for kreativtetsfremmende pædagogisk praksis, der giver adgang til andre vidensformer end de klassiske skolastiske. To - at Forumteaterets kritiske rødder skaber et kvalificeret afsæt for den nye tænkning, som er grundlaget for innovation. Afslutningsvist henvises der til Forumteateret ikke som det endelige svar på innoverende pædagogik indenfor SOSU, men som et ud af mange mulige pædagogiske redskaber, med dertilhørende udfordringer.

Innovation indenfor SOSU- området – hvad vil det sige?

Lad os først definere, hvad betyder innovation i ordets grundlæggende forstand?

- **innovation**, (af lat. *innovatio* 'fornyelse', af *in-* og afledn. af *novus* 'ny'), udvikling af en ny idé og dens realisering i praksis. Der kan

fx være tale om nye [...] rutiner og fremgangsmåder i såvel private som offentlige organisationer, nye samværsformer eller indarbejdelse af nye skikke og adfærdsregler i samfundet. Det centrale ved en innovation er, at den som ny idé får en faktisk anvendelse.

(Den Store Danske)

Kravet om innovation indenfor SOSU-uddannelserne kan blandt andet føres tilbage til Danmarks nationale innovationsstrategi 'Danmark - Løsningenes Land' som regeringen lancerede i december 2012 (<http://fivu.dk/aktuelt/temaer/innovationsstrategi>). Et af de tre fokusområder i strategien er at "Uddannelser skal øge innovationskapaciteten" og dette har ført til initiativer som søger at 'understøtte innovation i uddannelsen af lærere og undervisere' og at 'styrke integrationen af innovation og entreprenørskab i uddannelserne'.

Når vi på SOSU-uddannelserne påtager os opgaven med at innovere og samtidigt også vil lære vores elever at gøre det, bliver det tydeligt, at SOSU-uddannelserne er lidt anderledes indenfor erhvervsuddannelsesområdet. På SOSU uddannes eleverne ikke til et produktionsfelt og et marked, men til velfærdsarbejde.

Et naturligt forbehold i forbindelse med udvikling af elevernes innovationskompetencer vil da være, at det ikke giver meget mening at have et økonomisk incitament som retningsgiver i den innovative pædagogiske praksis, som vi skal etablere. Få SOSU-elever vil være optaget af at tænke nyt og kreativt omkring, hvordan de i deres praksis kan spare tid og penge, blive

mere effektive eller udvikle nye smartere produkter.

Det vil derimod give mening for både eleverne og os at tænke nyt omkring de områder, som SOSU'erne hele tiden skal udvikle og have i spil i forbindelse med udførelsen af deres arbejdsopgaver. Det betyder, at vi vil skulle rette og holde det innovative fokus på udvikling og kvalificering af områder som: kommunikation, etik, relationsarbejde, værdier, arbejdsrelaterede pres, personlig udvikling og dannelse, sikring og varetægelse af andres (ringere stillede) behov, m.v. - altså social innovation.

For hvis vi retter kravet om at udvikle ideer mod et område, som SOSU'erne allerede er fagligt og personligt optagede af og brænder for, sikrer vi også i højere grad den nye ides faktiske realisering i praksis. Til at hjælpe os i dette arbejde udgør Forumteateret et kvalificeret bud på en didaktisk ramme.

Forumteateret som pædagogisk værktøj – hvad er det så og hvordan gør man?

Forumteateret er en teater- og debattekniik, hvor mulige løsninger på problemer afprøves og undersøges af tilskuere og aktører i samarbejde og i et demokratisk forum. Forumteateret opstod i Brasilien i 50'erne i kølvandet på et militærkup. På Arenateatret i São Paulo dannedes *De Undertryktes Teater* og Augusto Boal videreudviklede teknikkerne til Forumteatret. Det er en teaterform, som bevæger sig i grænselandet mellem fiktion og virkelighed og som i dag er udbredt over hele verden, både indenfor erhvervslivet, uddannelsesområdet og som en international

organisation -

www.theatreoftheoppressed.org.

Et klassisk forumspil varer mellem fem og ti minutter og i dette tidsrum fremføres en problemstilling/et dilemma på en letforståelig og for deltagerne genkendelig måde. Spillet fremføres af en gruppe aktører og styres af en joker, eller hvad man kan kalde en spilleleder. Spillet begynder med, at den undertrykte/den der kæmper med problemet, ikke lykkes og spillet ender åbent, uløst og uden afklaring. Herefter skal tilskuerne til spillet give forslag til handlinger og replikker og dermed aktivt arbejde med det viste spil og den virkelighed, som det er en demonstration af.

Tilskuerne er deltagende og kan standse et forløb, selv gå på scenen, udskifte en person og træde ind på scenen for selv at prøve deres forslag og idéer af. Når de blander sig i handlingen og ændrer på historien ændrer virkeligheden sig, og der opstår nye muligheder.

En forestilling udgør flere opførelser af samme spil. Efter spillets afslutning reflekteres der i plenum og der arbejdes med at skabe indsigt i de forskellige positioner, som spillets aktører har demonstreret - og med hvilke udfordringer og pres, der knytter sig til disse.

Kodeordene for processen i et forumspil er: igangsættelse af en fælles tematisk undersøgelse med afsæt i empati og indlevelse, etablering af ret til og mulighed for at udvikle spirende potentialer og – også de skæve - ideer, tilbud om at blive handlingsagent i et fællesskab med andre ligesindede samt at træne fremtiden ved at bryde med både indre og ydre undertrykkelse.

Forumteaterets karakteristika – hvad gør det særligt og hvorfor er det innoverende?

Der kan særligt fremhæves to karakteristika, der gør at Forumteateret har potentiale for innovation. Metoderne repræsenterer ikke blot en æstetisk læringsramme - og dermed en form, der er kendt for at fremme kreativitet og andre mindre anerkendte former for viden - men tager også afsæt i en pædagogisk tradition, der i høj grad har beskæftiget sig med udvikling af ny tænkning. Nemlig den kritiske pædagogik.

Forumteateret er et klassisk eksempel på *æstetisk læring* (Darsø, 2011) og placerer sig som en af mange metoder indenfor den pædagogiske tilgang, der kaldes *dramapædagogikken* (Braanaas, 2008). Man bevæger sig væk fra den traditionelle form for scenekunst og brug af dramaet, men anvender stadig dramaets muligheder for at arbejde sanseligt og levende med erfaringer og viden. Altså åbnes der med Forumteaterets metoder op for andre former for vidensudvikling end den der typisk foregår i den klassiske skolastiske undervisning, som vi ofte ender med at praktisere i klasselokalet. En af fordelene er ligesom med andre kunstnerisk inspirerede processer at det kan være medvirkende til at fjerne blokader og virker tillidsopbyggende for deltagerne i læringsrummet.

I Forumteateret bevæger man sig væk fra de endegyldige sandheder og arbejder i stedet med at tilføre legitimitet til en mere subjektiv fortolkning af verden - samt de erfaringer, og dermed potentialer for ny tænkning, der knytter sig til denne. Ved at inddrage og aktivere krop og sanser giver Forumteaterets

metoder f.eks. mulighed for både psykologisk og fysisk *at sætte sig i en andens sted* og undersøge oplevelsen af de forhold, der knytter sig til en andens position, indefra. Man åbner for en dimension, der i høj grad motiverer til selvstændigt at arbejde med at forme, forbedre og forandre.

Forumteaterets fædrene ophav er Freires teorier om bevidstgørelse og frisættelse (Freire, 1989), og der kan i mange tilfælde trækkes linjer fra Forumteaterets metoder til den måde, som man arbejder med udvikling af ny tænkning indenfor den kritiske pædagogik. Begge steder er der fokus på at frigøre fra de begrænsninger som usikkerhed, manglende tro på egne potentialer, egne ideers gyldighed og ens ret til at ytre dem i et offentligt rum medfører hos individet. Fra den kritiske pædagogik henter Forumteateret sin insisteren på at frigøre individets potentialer i et trygt og legende rum, hvor alle stilles lige (underviseren iberegnet). Her foregår undersøgelsen af det problemfyldte som en kollektiv, demokratisk og solidarisk bevidstgørelse, hvilket afføder ny tænkning.

I arbejdet med Forumteaterets metoder dannes der erfaringer med, at *selv de magtfulde er magtesløse*. Når man i fællesskab gransker og lever sig ind i de forskellige positioner der præsenteres i spillenes dilemmaer, bliver det tydeligt, at der til alle positioner knytter sig pres og frustrationer. Men at den måde, som man tænker på og den afmagt man oplever knytter sig til den position, som man befinder sig i.

Alle fremstår både magtesløse og magtfulde. På samme tid opstår der en oplevelse af, at *dit problem er alles problem*. Det vil sige, når andre sætter sig i dit sted og oplever den samme afmagt og frustration, som du gør,

åbner der sig muligheder for, at du får tilført andre vinkler eller løsninger end dine egne. Og du står ikke alene. Ydermere får man i Forumteateret lov til at *træne skridtene før handling*. Det vil sige, at man i fællesskab med andre undersøger muligheder for handling og eksperimenterende afprøver konsekvenserne af disse uden gensidige domme af, hvad der tæller som rigtigt og forkert.

Forumteaterets metoder - en kvalificeret didaktisk ramme for innovation i SOSU-undervisningen

Forumteateret har altså et innovativt potentiale. Og her tæller ikke blot, at metoderne giver rum for en mere kropsliggjort form for vidensformidling eller at de repræsenterer den æstetiske læringslegitimering af tavs viden også i uddannelsessammenhænge. For Forumteateret repræsenterer faktisk i sig selv et - omend ikke nyt - men innovativt forsøg på at omsætte teoretisk indsigt om frisættelse af undertrykt viden til nogle meget simple og konkrete pædagogiske forløsningsgreb. Og selvom brugen af Forumteaterets metoder i SOSU-undervisningen ikke er det endegyldige svar på, hvordan vi skal arbejde med at tilføre innovation til vores uddannelser, så udgør det en egnet ramme og dermed et kvalificeret bud herpå.

Ingen rose uden torne. Og ingen pædagogiske greb uden dertilhørende ulemper. Så afslutningsvist skal da også nævnes en af de udfordringer, der knytter sig til anvendelsen af metoderne. Forumteateret er en didaktisk form, som på sin vis nulstiller vores myndighed som undervisere. Den kræver, at

vi forholder os neutralt og ikke dømmende til de udtryk, der kommer frem undervejs i processen. Så i innovationsundervisning med disse metoder vil vi blive mødt – nøjagtigt som eleverne – af kravet om at vores trykke og velkendte rolle som autoritet udfordres og at risikere, at vores værn lægges ned. Tilbage står så spørgsmålet, om vi selv tør lukke øjnene – og se.

Referencer og links

Boal, Augusto (1979) – Theatre of the Oppressed. London: Pluto.

Boal, Augusto (1995) – Spil. Øvelser og lege for skuespillere og medspillere. Gråsten: Drama.

Braanaas, Niels (2008) - Dramapedagogisk historie og teori, 5.udg. Tapir Akademisk Forlag

Darsø, Lotte (2011) – Innovationspædagogik: kunsten at fremelske innovationskompetence. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Freire, Paulo (1989) – education for critical consciousness. New York: Continuum

McLaren, Peter (1995) – Critical Pedagogy and predatory Culture. Oppositional Politics in a postmodern Era. London: Routledge.

Den Store Danske
<http://www.denstoredanske.dk/>

Ministeriet for Forskning Innovation og Videregående Uddannelser

<http://fivu.dk/aktuelt/temaer/innovationsstrategi>.